

bell hooks

MEGÉRTENI A PATRIARCHÁTUST

A Szabad Oldalak kollektíva tisztában van a fizikai könyvek ökológiai hatásával, ezért emlékeztetjük aszt hogy:

Oszd meg

a könyveid szeretteiddel a családból vagy a közösségből.

Ajándékozd el

a könyveket, amelyekre már nincs szükséged.

Ne dobd el

soha a könyveket, még ha megrongálódtak sem. Valaki másnak örömet okozhat.

Javítsd meg

Keríts időt, hogy megjavíts egy könyvet és adj esélyt, hogy másokhoz eljusson.

Csak azt vedd meg, amire szükséged van

Ne vásárolj könyveket dísznek. Azt vedd meg, ami tényleg érdekel.

pagini-libere.ro

facebook.com/editurapaginilibere

instagram.com/paginilibere

editurapaginilibere@protonmail.com

aszem.info

facebook.com/aszempont

aszempont@gmail.com

A Pagini Libere (Szabad Oldalak) egy anarchista kiadó.

Decentralizált, autonóm és horizontálisan szerveződő kollektíva. Román és – alkalomadtán – más nyelvű nyomtatványaink (könyvek, brosrák, fanzinek) kiadásával az a célunk, hogy a jelenlegi kapitalista és autoritárius rendszernek ellenállni képes személeteket és gyakorlatokat népszerűsítsünk, ösztönözzünk.

A libertárius hagyományban a pamflet, a rejtvé és titkon nyomtatott kiadványok gyakran közkezen forogtak, szabadon. A Pagini Libere Kiadó folytatni kívánja ezt a hagyományt és arra bátorít mindenkit, hogy használja, adaptálja és – ha indokolt – módosítsa szövegeinket. Az egyetlen kitétel az, hogy mindez ne kereskedelmi célból történjen. Arra kérjük azokat, akik az általunk kiadott anyagokat vagy az azokból kiragadott részteket használják, amennyiben lehetséges, jelezzék a forrást.

A szem egy önszerveződő és nem hierarchikus romániai, magyar nyelvű társadalomkritikai és kulturális online folyóirat.

Elméleti, tudományos és kritikai publikációinkon keresztül szociális problémákra igyekszünk reflektálni. Erdélyi folyóiratként abban a sajátos helyzetben vagyunk, amely lehetővé teszi, hogy összekötő kapocsként működhessünk a magyar és a román kritikai kultúra, valamint a határon innen és túli magyar nyelvterületek és más európai kritikai kezdeményezések, publikációs felületek és politikailag aktív csoportok között.

A hallgatásod nem véd meg *feminista szövegsorozatunk első részében a világjárvány okozta gazdasági és egészségügyi válságra adható feminista válaszról olvashattunk*. A határokon átívelő manifesztum szerzői a válsághelyzet előtt is létező, de most felerősödő globális egyenlőtlenségekből és a kapitalista kizsákmányolásból *feminista kiutat követelnek*. Szerveződésre és ellenállásra hívnak bennünket, melyre *szövegsorozatunk is egyfajta válaszként szolgál*. Ahhoz, hogy a válság után ne térjünk vissza a korábban normalitásnak tekintett egyenlőtlen viszonyokhoz, *meg kell értenünk, hogy miért is problémás mindannyiunk számára a patriarchális rendszer, amelyben felnőttünk*.

bell hooks (1952 -) afroamerikai író, professzor és aktivista, interszekcionális feminista és kritikai pedagógiai elméleti munkáiról ismert. Alábbi szövegében a patriarchátust így határozza meg: „A patriarchátus egy olyan politikai-társadalmi rendszer, amely ragaszkodik az elképzeléshez, miszerint a férfiak eleve dominánsak, minden és mindenki felett állnak, aki gyengébbnek ítéltetik, különösen a nők felett, valamint joguk van uralkodni a gyengébbeken és irányítani őket, és fenntartani ezt az uralmat a pszichológiai terror és erőszak különböző formái által.” A patriarchátus azonban bár hatalomhoz és előnyökhöz juttatja a férfiakat, számukra is, és mindenki számára káros és korlátozó nemi szerepeket követel meg, melyeket a patriarchális családban örökítünk át gyerekeinknek. *hooks saját gyerekkori tapasztalataiból kiindulva beszél a gyerekeket érintő patriarchális családon belüli erőszakról, majd arról, hogy miért fontos a férfiaknak is megérteniük, hogy a patriarchális rendszer hogyan nyomja el őket is, és kényszeríti mások elnyomására. „A férfiak előtt álló válság nem a férfiasság válsága, hanem a patriarchális férfiasságé” - jegyzi meg hooks*.

Magyar viszonylatban különösen fontos lehet hooks elemzése, amikor éppen a patriarchális elnyomó szerepeknek ellent mondani kívánó mesekönyvek ledarálásával van tele a média. De általában is, ideje lenne többet beszélnünk a gyerekkori szocializációról és a kelet-európai családi viszonyokról. Meg kell értenünk a patriarchátus működését és mindannyiunkat befolyásoló hatását, ahogy meg kell értenünk a feminizmusban mindannyiunk számára rejlő hasznot életünk felszabadítása és egy egyenlőbb jövő érdekében.

Ugron Nóra sorozatszerkesztő bevezetője

bell hooks: MEGÉRTENI A PATRIARCHÁTUST

A patriarchátus a legveszélyesebb szociális betegség, amely a férfiak testét és szellemét támadja meg. A legtöbb férfi mégsem használja a *patriarchátus* szót a mindennapokban. A legtöbb férfi sosem gondol a patriarchátusra – mit jelent egyáltalán, hogyan jön létre, és hogyan tartjuk fenn. Számos férfi képtelen lenne helyesen leírni vagy akár kiejteni a szót. A *patriarchátus* szó egyszerűen nem része a megszokott mindennapi gondolkodásuknak vagy beszédüknek. A férfiak, akik hallották és ismerik a szót, általában a nők felszabadításával, a feminizmussal asszociálják, és ezért nem tartják relevánsnak saját tapasztalataik szempontjából. Jómagam több mint harminc éve beszélek nyilvánosan is a patriarchátusról. Ez egy olyan szó, amit nap mint nap használok, a férfiak pedig, akik meghallják, gyakran megkérdezik, mit értek alatta.

Semmi nem diszkreditálja jobban a régi antifeminista elképzelést a mindenható férfiakra, mint az ő alapvető tudatlanságuk a politikai rendszer egyik fő aspektusával szemben, amely a születéstől a halálig formálja a férfi identitást és önérzetet. Gyakran használom az *imperialista fehér-felsőbbrendű (white-supremacist) kapitalista patriarchátus* kifejezést az egymásba fonódó politikai rendszerek leírására, amelyek országunk politikájának alapját képezik. Ezek közül a rendszerek közül az, amelyről a legtöbbet tanulunk nevelkedésünk során, a patriarchátus, még ha a szót magát nem is ismerjük – hiszen a patriarchális nemi szerepek gyermekkorunkban rendelődnek hozzánk, és folyamatos útmutatást kapunk azt illetően, hogy hogyan kellene ezeknek a szerepeknek legjobban megfelelnünk.

A patriarchátus egy olyan politikai-társadalmi rendszer, amely ragaszkodik az elképzeléshez, miszerint a férfiak eleve dominánsak, minden és mindenki felett állnak, aki gyengébbnek ítéltetik, különösen a nők felett, valamint joguk van uralkodni a gyengébbeken és irányítani őket, és fenntartani ezt az uralmat a pszichológiai terror és erőszak különböző formái által. Amikor a bátyámmal egy év különbséggel megszülettünk, a patriarchátus volt az, ami meghatározta,

hogyan tekintenek ránk a szüleink. Mindkét szülőnk hitt a patriarchátusban, a valláson keresztül tanították őket a patriarchális gondolkodásra.

A templomban megtanulták, hogy Isten az embert, azaz a férfit a világ és minden benne létező feletti uralkodásra teremtette, és a nők feladata, hogy segítsenek a férfiaknak véghez vinni ezt, engedelmeskedjenek, és mindig alárendelt szerepet vállaljanak az erős férfival szemben. Azt tanították nekik, hogy Isten férfi. Ezeket a tanításokat minden olyan intézményben megerősítették, amelynek részesei voltak – az iskolákban, a bíróságokon, a klubokban, a sportarénákban, és a templomokban is. A patriarchális gondolkodásmódot magukévává téve a körülöttük levőkhöz hasonlóan ők is ezt tanították gyermekeiknek, hiszen az élet megszervezésének „természetes” módjának tűnt.

Lányukként engem arra tanítottak, hogy az én szerepem szolgálni, gyengének, a gondolkodás terhétől mentesnek lenni, gondját viselni másoknak és ápolni őket. A bátyámnak azt tanították, hogy az ő feladata, hogy hagyja, hogy szolgálják, hogy megélhetést biztosítson, erős legyen, gondolkodjon, stratégiázzon és tervezzen, és megtagadja mások gondozását vagy ápolását. Azt tanították nekem, hogy nem helyénvaló, ha egy nő erőszakos, hogy ez „természetellenes”. A bátyámnak azt tanították, hogy értékét az határozza meg, hogy mennyire hajlandó erőszakot elkövetni (megfelelő körülmények között). Azt tanították neki, hogy egy fiú számára az erőszak élvezete jó dolog (megfelelő körülmények között). Azt tanították neki, hogy egy fiúnak nem szabad kifejeznie az érzéseit. Nekem azt tanították, hogy a lányoknak ki kell fejezniük az érzéseiket, vagy legalábbis néhányukat. Amikor dühösen reagáltam, hogyha nem kaptam meg a játékot, amit szerettem volna, patriarchális háztartásban nevelkedő lányként arra tanítottak, hogy a düh nem helyénvaló női érzés, hogy ezt, nemcsak hogy kifejezni nem szabad, ki is kell irtani teljesen. Amikor bátyám válaszolt dühösen, hogyha nem kapta meg a játékot, amit szeretett volna, patriarchális háztartásban nevelkedő fiúként arra tanították, hogy alapvetően jó dolog az, hogy képes a dühe kifejezésére, viszont meg kell tanulnia a körülményeket, amelyek között kiengedheti ezt az ellenségességet. Az nem volt jó, ha dühét arra használta, hogy szembeszálljon szülei akaratával, de később,

ahogy felnőtt, megtanították neki, hogy a düh megengedett, és hogyha hagyja, hogy a dühe erőszakra készítse, az segít megvédeni az otthont és a nemzetet.

Farmvidéken éltünk, elszigetelten másoktól. A szüleink viselkedését megfigyelve lett fogalmunk a nemi szerepekről. A bátyámmal mindketten emlékszünk a nemmel kapcsolatos zavartságunkra. Valójában erősebb és erőszakosabb voltam, mint a bátyám – amiről hamar megtanultuk, hogy nem helyes. Ő pedig szelíd, békés fiú volt – amiről szintén azt hallottuk, hogy nagyon rossz. Noha gyakran össze voltunk zavarodva, egyet tudtunk biztosan: nem létezhetünk és cselekedhetünk úgy, ahogy azt szeretnénk volna, nem csinálhattuk, amihez kedvünk támadt. Egyértelmű volt számunkra, hogy viselkedésünknek előre meghatározott, nemek szerinti forгатókönyvet kell követnie. Mindketten felnőtt életünkben tanultuk meg a *patriarchátus* szót, amikor megtudtuk, hogy az a forгатókönyv, amely meghatározta, hogy mivé kell lennünk, milyen identitásokat kell alkotnunk, a nemekkel kapcsolatos patriarchális értékeken és hiedelmeken alapult.

Az, hogy hogyan lehet szembeszállni a patriarchátussal mindig jobban érdekelt, mint a bátyámat, hiszen arról a rendszerről van szó, ami mindig kihagyott engem a dolgokból, amikben részt akartam venni. Ötvenes évekbeli családi mindennapjainkban az üveggolyók a fiúk játékanak számítottak. A bátyám az üveggolyókat a család férfitagjaitól örökölte, és egy bádogdobozban tartotta őket. Számomra ezek a különböző méretű és formájú, csodálatosan színes golyók voltak a legszebb tárgyak a világon. Együtt játszottunk velük, én pedig gyakran agresszíven ragaszkodtam a kedvenc üveggolyómhoz, nem akartam megosztani azt senkivel. Amikor Apa munkában volt, háztartásbeli anyánk elégedett volt azzal, hogy együtt lát minket a golyókkal játszani. Apát azonban, aki patriarchális szemszögből nézte a játékunkat, zavarta, amit látott. Az agresszív és kompetitív lánya jobb játékos volt, mint a fia. A fia passzív volt, és úgy tűnt, nem igazán törődik azzal, hogy ki nyer, és követelésre hajlandó átadni az üveggolyókat. Apa úgy döntött, hogy ennek a játéknak véget kell vetni, hogy a testvéremnek és nekem meg kell tanulnunk a leckét a helyes nemi szerepeket illetően.

Egyik este Apa engedélyt adott a bátyámnak, hogy elővegye az üveggolyós dobozt. Én is kértem, hogy játszhassak, mire a bátyám azt felelte, hogy „a lányok nem játszanak üveggolyókkal”, hogy ez fiúknak való játék. Négy-öt éves fejemben ennek semmi értelme nem volt, és azzal ragaszkodtam a játékhoz való jogomhoz, hogy egyenként elvettem, és elgurítottam a golyókat. Apa közbeavatkozott, hogy leállítson. Nem hallgattam rá. Egyre jobban felemelte a hangját. Aztán hirtelen felkapott, kitört egy deszkát az ajtónkból, ütni kezdett velem, és közben azt mondta nekem: „Te csak egy kislány vagy. És azt csinálsz, amit mondok.” Csak ütött és ütött, azt akarta, hogy elismerjem, megértettem, mit tettem. Haragja, erőszakossága mindenki figyelmét felkeltette. A család megigézve ült, elmerülve a patriarchális erőszak pornográfiájában. A verés után elkergettek – egyedül kellett ülnöm a sötétben. Anya bejött a hálószobába, hogy csillapítsa a fájdalmam, és lágy délies hangján azt mondta nekem: „Próbáldalak figyelmeztetni. El kell fogadnod, hogy csak egy kislány vagy, és a lányok nem tehetik azt, amit a fiúk.” A patriarchátus szolgálatában neki az volt a feladata, hogy megerősítse, Apa helyesen cselekedett amikor a helyemre utasított, helyreállítva a természetes társadalmi rendet.

Nagyon jól emlékszem erre a traumatikus élményre, mert a családban újra és újra elmesélt történetté vált. Senkit nem érdekelt, hogy az állandó újraelmesélés poszt-traumás stresszt válthat ki, szükség volt rá mind az üzenet, mind az abszolút tehetetlenég emlékezetes állapotának megerősítése érdekében. Annak felidézése, hogy a nagy, erős férfi hogyan ostorozta brutálisan a kislányát, nemcsak engem emlékeztetett a nemek szerinti helyemre, hanem emlékeztetőül szolgált mindenkinek, aki jelen volt – minden testvéremnek, fiúnak és lánynak, valamint felnőtt nő anyáknak –, hogy patriarchális apánk az uralkodó háztartásunkban. Eszünkbe kellett vésnünk, hogy ha nem tartjuk be az ő szabályait, akkor büntetést kapunk, büntetést mindhalálig. Így tanultunk bele tapasztalat útján a patriarchátus művészetébe.

Ebben az élményben nincs semmi egyedi vagy kivételes. Hallgasd meg a patriarchális családokban nevelkedett, sérült felnőtt gyerekek hangját, és különböző verziókat hallhatsz ugyanazzal a mögöttes témával, ami az erőszak

alkalmazása az indoktrinációnk megerősítésére és a patriarchátus elfogadására. A *How Can I Get Through to You? ('Hogyan szóljak hozzád?')* című kötetében Terrence Real családterapeuta elmondja, hogyan avatódtak be fiai a patriarchális gondolkodásmódba még úgy is, hogy szüleik azon dolgoztak, hogy olyan szerető otthon teremtsenek, amelyben antipatriarchális értékek érvényesülnek. Elmeséli, hogy kisfia, Alexander hogyan szeretett Barbie-nak öltözni mindaddig, amíg a bátyjával játszó fiúk ezt észre nem vették, és tekintetükkel, valamint döbbséggel, rosszálló hallgatásukkal nem tudták vele, hogy viselkedése elfogadhatatlan:

A fiamat erő tekintetek egy csepp rosszindulat nélkül is egy konkrét üzenetet közvetítettek. Nem szabad ezt tenned. És a közeg, amelyben az üzenet közvetítve lett, egy erős érzés: a szégyen. Alexander három évesen megtanulta a szabályokat. Egy tíz másodperces, szótlán tranzakció elég erős volt ahhoz, hogy azonnal lebeszélje a fiamat arról, ami azelőtt a kedvenc tevékenysége volt. Ezeket a beavatási pillanatokat a fiúk „normális traumatizálásának” hívom.

Hogy a fiúkat beleneveljük a patriarchátus szabályaiba, arra kényszerítjük őket, hogy fájdalmat érezzenek, és aztán tagadják érzéseiket. Az én történeteim az ötvenes években játszódtak; a Real által meséltek újabb keletűek. Mindegyik a patriarchális gondolkodás zsarnokságát, a patriarchális kultúra fogvatartó erejét hangsúlyozza. Real a patriarchális maskulinitás egyik legfelvilágosultabb amerikai gondolkodója, és – ahogy ezt az olvasókkal is tudatja – mégsem képes fiait távol tartani a patriarchátustól. Ők is elszennvedik a patriarchátus támadásait, mint minden fiú és lány, nagyobb vagy kisebb mértékben. Kétségtelen, hogy egy szerető és nem patriarchális otthon megteremtésével Real legalább saját fiainak választási lehetőséget kínál: lehetnek önmaguk, vagy választhatják a patriarchális szerepeknek való megfelelést. Real a *pszichológiai patriarchátus* kifejezéssel írja le a nőkre és férfiakra egyaránt jellemző patriarchális gondolkodást. Annak ellenére, hogy a kortárs vizionárius feminista gondolkodás egyértelművé teszi, hogy egy patriarchális gondolkodónak nem kell férfinak lennie,

a legtöbben továbbra is a férfiakat tartják a patriarchátus problémájának. Ez egyszerűen nem így van. A nőkre ugyanúgy jellemző lehet a patriarchális gondolkodás és cselekvés, mint a férfiakra.

Hasznosnak bizonyulhat John Bradshaw pszichoterapeuta élelátású definíciója a patriarchátusról, amely a *Creating Love (A szeretet)* című kötetben olvasható: „A szótár a patriarchátust úgy határozza meg, mint ’társadalmi szerveződés, amelyet az apa felsőbbrendűsége jellemez a klánban vagy a családban, mind a családon belüli, mind a vallási funkciókban.” A patriarchátust a férfi uralma és hatalma jellemzi. Azt is kijelenti továbbá, hogy „a patriarchális szabályok továbbra is irányítják a világ legtöbb vallási, iskolai és családi rendszerét.” Bradshaw szerint ezek közül a legártalmasabb szabályok a következők: „vak engedelmesség – ez képezi a patriarchátus alapját; a félelem kivételével minden érzelem elfojtása; az egyéni akaraterő megsemmisítése; a gondolkodás elnyomása, ha az eltér a hatalommal rendelkező személy gondolkodásmódjától.” Kultúránk értékeit a patriarchális gondolkodás alakítja. Ebbe a rendszerbe szocializálódtunk, nők és férfiak egyaránt. A legtöbben otthon sajátítottuk el a patriarchális viselkedésformákat, és általában anyáink tanították meg nekünk. Ezeket a viselkedésformákat újra és újra megerősítették bennünk az iskolákban és a vallási intézményekben.

A női vezetőségű, egyszülős háztartások kortárs jelenlétéből sokan arra következtetnek, hogy ezekben a háztartásokban a gyerekek nem tanulják meg a patriarchális értékeket, hiszen nincs jelen férfi az életükben. Azt feltételezik, hogy a patriarchális gondolkodás egyedüli továbbadói a férfiak. Számos női vezetőségű háztartás mégis sokkal nagyobb szenvedéllyel támogatja és érvényesíti a patriarchális gondolkodást, mint a kétszülős háztartások. Mivel ezek a nők nem rendelkeznek tapasztalati valósággal a nemi szerepek hamis fantáziájának megkérdőjelezéséhez, az ilyen háztartásokban élő nők sokkal inkább hajlamosak idealizálni a patriarchális férfiszerepeket és a patriarchális férfiakat, mint azok a nők, akik nap mint nap patriarchális férfiakkal élnek. Ki kell emelnünk a nők szerepét a patriarchális kultúra továbbörökítésében és fenntartásában ahhoz, hogy felismerjük, a patriarchátus olyan rendszer, amelyet a nők és a

férfiak egyaránt támogatnak, még akkor is, ha a férfiak több előnyre tesznek szert ebben a rendszerben. A patriarchális kultúra lebontása és megváltoztatása olyan munka, amelyet a férfiaknak és nőknek együtt kell elvégezniük.

Nyilvánvaló, hogy nem bonthatunk le egy rendszert mindaddig, amíg kollektív tagadásban élünk az életünkre gyakorolt hatását illetően. A patriarchátus minden szükséges eszközzel megköveteli a férfi dominanciáját, ezért támogatja, elősegíti és elnézi a szexista erőszakot. A szexista erőszakkal kapcsolatban a nyilvános diskurzusokban legtöbbször a nemi erőszakról és a családon belüli erőszakról hallhatunk. De a patriarchális erőszak leggyakoribb formái azok, amelyek otthon, a patriarchális szülők és gyermekeik között játszódnak le. Az ilyen erőszak lényege általában egy domináns modell megerősítése, amelyben a hatalmi pozícióban levő személy uralkodik a hatalommal nem rendelkezők felett, és jogot formál uralma fenntartására a leigázás, az alárendelés és a behódolás gyakorlatai révén.

A patriarchális kultúra fenntartásának egyik módja annak megakadályozása, hogy a férfiak és a nők elmondhassák az igazat arról, mi történik velük a családjukban. Az egyének nagy többsége egy ki nem mondott szabályt érvényesít a kultúra egészében, amely megköveteli, hogy megőrizzük a patriarchátus titkait, ezáltal védve az apa uralmát. A hallgatásnak ez a szabálya érvényes, amikor a kultúra még a *patriarchátus* szóhoz sem enged mindenkit könnyen hozzáférni. A legtöbb gyerek nem tanulja meg, hogy hívják az intézményesített nemi szerepeket e rendszerét, ezért ritkán nevezzük meg a mindennapi beszédben. Ez a hallgatás elősegíti a tagadást. És hogyan szerveződhetnénk egy olyan rendszer felelősségre vonása és megváltoztatása érdekében, amelyet nem lehet megnevezni?

Nem véletlen, hogy a feministák a *patriarchátus* szót kezdték használni a gyakrabban használt *hímsovinizmus* és *szexizmus* szavak helyettesítésére. Ezek a bátor hangok azt kívánták a férfiktól és a nőktől, hogy jobban tudatosítsák, hogyan hat a patriarchátus mindannyiunkra. A populáris kultúrában alig használták magát a szót a kortárs feminizmus fénykorában. A férfielenes aktivisták sem vágytak jobban szexista férfi társaiknál arra, hogy kihangsúlyozzák

a patriarchátus rendszerét és működését. Hiszen hogyha így tettek volna, az automatikusan leleplezte volna az elgondolást, miszerint a férfiak mindenhatóak, a nők pedig tehetetlenek, hogy minden férfi elnyomó, a nők mindig és csupán csak áldozatok. Azáltal, hogy a szexizmus fenntartásáért és átörökítéséért kizárólag a férfiakat tették felelőssé, ezek a nők fenntarthatták hűségüket a patriarchátus iránt saját hatalomvágyukkal egyetemben. Dominanciára irányuló vágyukat az áldozat köntösébe bújva rejtették el.

Számos vizionárius radikális feministaéhoz hasonlóan én magam is támadtam azt a téves elképzelést – amelyet olyan nők javasoltak, akiknek egyszerűen elegük volt a férfiak általi kizsákmányolásból és elnyomásból –, miszerint a férfiak testesítik meg az „ellenséget”. Már 1984-ben beillesztettem egy fejezetet *Men: Comrades in Struggle* ('*Férfiak: Elvtársak a küzdelemben*') címmel *Feminist Theory: From Margin to Center* ('*Feminista elmélet: A perifériától a centrumig*') című könyvembe, amely a feminista politika szószólóit sürgeti, hogy szálljanak szembe azzal a retorikával, amely a patriarchátus és a férfiuralom fenntartását csupán a férfiak hibájának tekinti:

A szeparatista ideológia arra ösztönzi a nőket, hogy hagyják figyelmen kívül a szexizmus negatív hatását a férfi személyiségre. A nemek közötti polarizációt hangsúlyozza. Joy Justice szerint a szeparatisták úgy vélik, hogy a szexizmus áldozatai megnevezésének a kérdésében „két alapvető perspektíva” létezik: „Az egyik nézőpont, hogy a férfiak elnyomják a nőket. A másik, hogy az emberek emberek, és a merev nemi szerepek mindannyiunknak ártanak.” Mindkét nézőpont pontosan leírja helyzetünket. A férfiak valóban elnyomják a nőket. Az embereknek kárt okoznak a merev szexista szerepminták. Ez a két valóság együtt él. A nők férfiak általi elnyomását nem lehet felmenteni azzal a felismeréssel, hogy a merev szexista szerepek bizonyos módon bántják a férfiakat is. A feminista aktivistáknak tudomásul kell venniük ezt a sérelmet, és azon kell dolgozniuk, hogy változtassanak rajta – hiszen valóban létezik. Azonban ez nem törli el, és nem csökkenti a férfi felelősségét a patriarchátusban fennálló hatalmuk támogatását és fenntartását illető-

en, amely során a nők kizsákmányolása és elnyomása sokkal súlyosabb, mint az a komoly pszichés stressz és érzelmi fájdalom, amelyet a férfiak számára amerev szexista szerepmintáknak való megfelelési igény okoz.

Az esszében hangsúlyoztam, hogy a feminista szószólók közrejátszanak a patriarchátus által megsebzett férfiak fájdalmában, amikor hamisan olyanokként ábrázolják őket, mint mindig erős, csak és kizárólag erős férfiakat, akik folyamatosan kiváltságokat nyernek a patriarchátus iránti vak engedelmességükből. Kiemeltem, hogy a patriarchátus agymosó ideológiája a férfiakat abba a hitbe ringatja, hogy a nők feletti uralmuk előnyös számukra, miközben valójában nem az:

A feminista aktivisták gyakran megerősítik ezt a logikát, miközben ezeket az aktusokat a torz hatalmi viszonyok kifejeződéseként, az egyéni cselekedetek általános ellenőrzése hiányaként, érzelmi tehetetlenségként, rendkívüli irracionitásként és sok esetben egyenesen örületként kellene megneveznünk. A szexista ideológia passzív átvétele teszi lehetővé a férfiak számára, hogy hamisan pozitívként értelmezzék ezt a zavart magatartást. Mindaddig, amíg a férfiak fejét azzal tömik, hogy a nők fölötti erőszakos dominancia és a nők bántalmazása a privilégiummal azonos, nem fogják megérteni azokat a károkat, amelyeket saját maguknak vagy másoknak okoznak, és nincs motivációjuk a változásra.

A patriarchátus megköveteli a férfiktól, hogy érzelmileg sérültekké váljanak, és azok is maradjanak. Mivel ez egy olyan rendszer, amely megtagadja a férfiktól a szabad akarathoz való teljes hozzáférést, és bármely osztálybeli férfi számára nehéz lázadni a patriarchátus ellen, vagy hűtlen lenni a patriarchális szülőhöz, legyen az nő vagy férfi. A férfit, aki több mint tizenkét éve közel áll hozzám, traumatizálta a családjában jelen levő patriarchális dinamika. A húszas éveiben járt, amikor megismertem. Fejlődő éveit egy erőszakos, alkoholista apa társaságában töltötte, majd körülményei megváltoztak, amikor tizenkét éves korában egyedül kezdett élni anyjával. Kapcsolatunk első éveiben nyíltan beszélt bántalmazó apja iránt érzett ellenszenvéről és dühéről. Nem érdekelte

sem a megbocsátás, sem azoknak a körülményeknek a megértése, amelyek apja életét alakították és befolyásolták gyermekkorában vagy dolgozó éveiben, amikor katona volt.

Kapcsolatunk kezdeti éveiben rendkívül kritikusan viszonyult a nők és gyermekek feletti férfiuralomhoz. Noha nem használta a *patriarchátus* szót, értette annak jelentését, és ellenezte ezt a rendszert. Gyengéd, csendes modorra gyakran arra készítette az embereket, hogy a gyengék és tehetetlenek közé sorolva figyelmen kívül hagyják őt. Harminc éves korára macsóbb személyiséget kezdett el kialakítani, magáévá téve azt a domináns modellt, amelyet egykor kritizált. A patriarcha köntösét felöltve nagyobb tiszteletet és láthatóságot nyert. Több nő vonzódott hozzá. Inkább felfigyeltek rá a közéletben. A férfidominancia kritikája megszűnt benne. És valóban elkezdte a patriarchális retorikát használni, olyasféle szexista dolgokat mondott, amelyek a múltban megrémítették volna.

Ezeket a gondolkodásbeli és viselkedésbeli változásokat az váltotta ki és racionalizálta számára, hogy elfogadásra, elismerésre és fennebb jutásra vágyott egy patriarchális munkahelyen. Története nem szokatlan. A patriarchátus áldozatául esett fiúk gyakran válnak maguk is patriarchálissá, megtestesítve azt a bántalmazó férfiasságot, amelyet egykor egyértelműen rossznak ítétek. Kevés az a férfi, akit fiúként kegyetlenül bántalmaztak a patriarchális férfiasság nevében, és mégis bátran ellenáll az agymosásnak, és hű marad önmagához. A legtöbb férfi valamilyen módon megfelel a patriarchátusnak.

A patriarchátus radikális feminista kritikája gyakorlatilag el van hallgattatva kultúránkban. Kizárólag a jól képzett elit számára elérhető szubkulturális diskurzussá vált. Még ezekben a körökben is idejétmúlt a *patriarchátus* szó használata. Előadásaim során, amikor politikai rendszerünk leírására az *imperialista fehérfelsőrendűkapitalista patriarchátus* kifejezést használom, a közönség gyakran nevet. Még senki nem magyarázta el, miért találják viccesnek a rendszer pontos elnevezését. A nevetés maga is a patriarchális terror fegyvere. Elutasításként funkcionál, elvetve a megnevezettek jelentőségét. Azt sugallja, hogy maguk a szavak problémásak, és nem az általuk leírt rendszer. A nevetést

a közönség kényelmetlen érzésének kifejeződéseként értelmezem a felkéréssel szemben, hogy egy antipatriarchális kritikával szövetkezzenek. Ez a nevetés emlékeztet rá, hogy ha nyíltan szembe merek szállni a patriarchátussal, kockáztatom, hogy nem vesznek komolyan.

Az amerikai állampolgárok félnek szembeszegülni a patriarchátussal, még akkor is, ha nincsenek tudatában ennek a félelemnek; ennyire mélyen benne vannak a kollektív tudattalanunkban a patriarchátus szabályai. Gyakran mondom a hallgatóságomnak, hogy ha ajtóról ajtóra járnánk megkérdezni, hogy véget kellene-e vetnünk a nők elleni férfierőszaknak, a legtöbb ember egyértelmű támogatását adná. Ha ezután azt mondanánk nekik, hogy a nők elleni férfierőszakot csak a férfiuralom megszüntetésével, a patriarchátus felszámolásával tudjuk megállítani, akkor habozni kezdenének, megváltoztatnák álláspontjukat. A kortárs feminista mozgalom számos előnye ellenére – a nők jobb esélyegyenlősége a munkaerőpiacon, nagyobb tolerancia a merev nemi szerepek mellőzését illetően – a patriarchátus mint rendszer sértetlen maradt, és sokan továbbra is úgy gondolják, hogy szükség van rá az emberi faj túlélése érdekében. Ez a meggyőződés ironikusnak hat, tekintve, hogy a nemzeti szerveződés patriarchális módszerei – különösen az erőszakhoz, mint a társadalmi kontroll eszközhöz való ragaszkodás –, valójában emberek millióinak lemészárlásához vezettek a bolygón.

Amíg nem tudjuk kollektíven elismerni a patriarchátus okozta kárt és szenvedést, addig nem tudjuk kezelni a férfiak fájdalmát sem. Nem követelhetjük a férfiaknak a teljességhez, az életadó és életfenntartó létezéshez való jogot sem. Nyilvánvalóan, egyes patriarchális férfiak megbízhatóak, sőt mi több jóindulatú gondviselők és kenyérkeresők, mégis egy olyan rendszerbe vannak bebörtönözve, amely aláássa a mentális egészségüket.

A patriarchátus felerősíti az örületet. A férfiakat fenyegető pszichológiai problémák gyökere. Mindazonáltal nem létezik tömeges aggodalom a férfiak sorsát illetően. *Stiffed: The Betrayal of the American Man* ('Betokosodva: Az amerikai férfi elárulása') című kötetében Susan Faludi igen keveset szól a patriarchátusról:

Kérd meg a feministákat, hogy diagnosztizálják a férfiak problémáit, és gyakran nagyon világos magyarázatot kapsz: a férfiak azért vannak válságban, mert a nők megkérdőjelezzik dominanciájukat. A nők azt kérik a férfiaktól, hogy osszák meg a vezetői pozícióikat, és a férfiak ezt nem tudják elviselni. Kérd meg az antifeministákat ugyanerre, és – bizonyos szempontból – hasonló diagnózist hallasz. A férfiak problémáit az okozza, állítja sok konzervatív szakértő, hogy a nők messze meghaladták az egyenlő bánásmódra vonatkozó követeléseiket, és most megpróbálják átvenni a hatalmat és az irányítást a férfiaktól... A mögöttes üzenet: a férfiak nem lehetnek férfiak, csupán eunuchok, hogyha nem ők irányítanak. A feminista és antifeminista nézetek egyaránt egy furcsamód modern amerikai felfogásban gyökereznek, miszerint férfinak lenni annyit jelent, mint kontrollálni, és mindig kézben tartani az irányítást.

Faludi soha nem kérdőjelezi meg a kontroll fogalmát. Soha nem tartja hamisnak azt az elképzelést, miszerint a kortárs feminista mozgalom megjelenése előtt valamiképpen a férfiak kezében volt az irányítás, ők voltak hatalmon, és elégedettek voltak az életükkel.

A patriarchátus mint rendszer megtagadja a férfiaktól a teljes érzelmi jólléthez való hozzáférést, ami nem azonos azzal, hogy az ember értékesnek, sikeresnek vagy erősnek érzi magát azért, mert képes érvényesíteni akarátát mások felett. Ahhoz, hogy igazán kezelni tudjuk a férfi fájdalmát és a férfi válságát, hajlandónak kell lennünk feltárni a nyers valóságot: a patriarchátus kárt okozott a férfiaknak a múltban, és folyamatosan ezt teszi a jelenben is. Ha a patriarchátus valóban kifizetődő lenne a férfiak számára, a családi életet ennyire átható erőszak és függőség nem létezne. Ezt az erőszakot nem a feminizmus hozta létre. Ha a patriarchátus jutalmazó lenne, akkor az elégedetlenség, amit a férfiak többsége érez a munkája során – a Studs Terkel munkájában részletesen dokumentált, és Faludi értekezésében is visszhangzott elégedetlenség – nem létezne.

A *Stiffed* sok szempontból az amerikai férfiak újabb elárulása volt, hiszen Faludi annyi időt tölt el azzal, hogy ne támadja a patriarchátust, hogy nem emeli ki a patriarchátus megszüntetésének szükségességét a férfiak felszabadításában. Ehelyett azt írja:

Ahelyett, hogy azon tűnődtem volna, miért állnak ellen a férfiak a nők szabadabb és egészségesebb életért folytatott küzdelmének, azon kezdtem el gondolkodni, miért tartózkodnak a férfiak a saját küzdelmüktől. A véletlenszerű dührohamok erősödése ellenére miért nem kísérelnek meg módszeres, logikus választ adni szorult helyzetükre: Figyelembe véve a férfiakkal szemben támasztott követelés – hogy, tudniillik bizonyítsanak – tarthatatlan és sértő jellegét, miért nem láznak fel?... Miért nem válaszolnak a férfiak a saját életükben bekövetkező áruulás sorozatára – apáik be nem váltott ígéreteire – a feminizmussal egyenértékű valamivel?

Figyeljük meg, hogy Faludi nem meri megkockáztatni sem a feminista nők nehezítését, megkerülve a felvetést, hogy a férfiak megváltásra találhatnának a feminista mozgalomban, sem a potenciális, szilárdan antifeminista férfi olvasók elutasítását, azzal, hogy azt sugallná, van mit nyerniük a feminizmus iránti elköteleződésből.

Amerikában mind ez ideig a vizionárius feminista mozgalom jelenti az egyetlen olyan igazságságosságért folytatott küzdelmet, amely hangsúlyozza a patriarchátus megszüntetésének szükségességét. Tömegesen nők nem szállnak szembe a patriarchátussal, és egyetlen férfiból álló csoport sem gyűlt össze, hogy vezesse a harcot. A férfiak előtt álló válság nem a férfiaság válsága, hanem a patriarchális férfiaságé. Amíg ezt a különbséget egyértelművé nem tesszük, a férfiak továbbra is attól tartanak majd, hogy a patriarchátus bármilyen kritikája fenyegetést jelent számukra. Terrence Real megkülönbözteti a politikai patriarchátust – amely véleménye szerint nagyrészt elköteleződik a szexizmus megszüntetése mellett – és a mindannyiunkat károsító patriarchátust, amely pszichénkbe van ágyazva:

A pszichológiai patriarchátus a „férfiasnak” és „nőiesnek” tekintett tulajdonságok közötti dinamika amelyben emberi vonásaink egyik része felmagasztosul, míg a másik része leértékelődik. Férfiak és nők egyaránt részt vesznek ebben a kierőszakolt értékrendben. A pszichológiai patriarchátus a „megvetés tánca”, perverz kapcsolódási forma, amely a valódi bensőségességet a dominancia és a behódolás, az összejátszás és a manipuláció összetett, rejtett rétegeivel helyettesíti. A kapcsolatok el nem ismert paradigmája, amely nemzedékről nemzedékre átszövi a nyugati civilizációt, deformálja mindkét nemet, és megsemmisíti a közöttük lévő szenvedélyes köteléket.

A pszichológiai patriarchátus megkülönböztetésével látjuk, hogy mindenki érintett, és megszabadulunk a téves felfogástól, miszerint a férfiak jelentik az ellenséget. A patriarchátus megszüntetése érdekében mind pszichológiai manifesztációival, mind a mindennapi életben jelenlevő konkrét megnyilvánulásaival szembe kell szállnunk. Vannak emberek, akik képesek bírálni a patriarchátust, azonban nem képesek antipatriarchális módon cselekedni.

A férfifájdalom megszüntetése, a férfi válságára való hatékony válaszadás érdekében meg kell neveznünk a problémát. Mindkét félnek el kell ismerie, hogy a problémát a patriarchátus jelenti, és azon kell dolgoznunk, hogy megszüntessük ezt a rendszert. Terrence Real értékes felismerést kínál: „A teljesség visszanyerése a férfiak számára még inkább megterhelő folyamat, mint a nők számára mindig is volt, bonyolultabb és mélyrehatóbban fenyegeti az egész kultúrát.” Ahhoz, hogy a férfiak visszazerezzék a férfi lét lényegi jóságát, hogy visszanyerjék a nyíltszívűség és az érzelmi kifejezőkészség terét, amely a jóllét alapja, alternatívákat kell elképzelnünk a patriarchális férfiasságra. Mindannyiunknak változni kell.

Fordította Anghel Anna

Az eredetivel egybevetette Ugron Nóra

Már megjelent:

BROSÚRÁK:

I. Románul

- *A. Răvășel* – Mircea Rosetti
- *Adrian Tătăran* – Panait Mușoiu
- *Andie Nordgren* – Anarhia relațională (introducere de *bopancarusel*)
- *bell hooks* – Să înțelegem patriarhatul
- *Colin Ward* – Anarhismul ca teorie a organizării
- *CrimethInc* – Vot vs. Acțiune Directă
- *Cristian-Dan Grecu* – Csipike – piticul comunist
- *David Graeber* – Ești un anarhist? Răspunsul te-ar putea surprinde!
- *Dennis Fox* – Anarhism și psihologie
- *Necunoscut* – Slogane din mai 68
- *Emma Goldman* – Căsătorie și iubire
- *Emma Goldman* – Gelozia: cauze și posibile remedii
- *Emma Goldman* – Nu există Comunism în URSS
- *Errico Malatesta* – Anarhia
- *Giorgio Agamben* – De la un stat al controlului către un praxis al puterii destituate
- *Institutul pentru Studii Anarhiste* – Genul
- *Ionuț-Valentin Cucu* – Kurzii, între naționalism identitar și federalism libertar
- *Martin Veith* – Neobosit! Iuliu Neagu-Negulescu
- *M.E.K.A.N.* – Demoni Dansatori: cugetări provizorii asupra mișcării free party siciliene
- *Mihail Bakunin* – Catehism revoluționar
- *Murray Bookchin* – Municipalismul libertar
- *Philip Richlin* – 10 reguli pentru o societate non-violentă
- *Piotr Kropotkin* – Ordinea
- *Robert Graham* – Ideea generală a Revoluției la Proudhon

- *Veda Popovici* – Poliția Ucide! Practici și principii pentru o solidaritate feministă anti-represiune
- *Vlad Brătuleanu* – Anarhismul în România

II. Magyarul

- *bell hooks* – Feminista politika
- *bell hooks* – Megérteni a patriarchátust
- *Giorgio Agamben* – Az ellenőrző államtól a destituáló hatalom praxisáig
- Határokon átívelő feminista manifesztum
- *Murray Bookchin* – Libertárius municipalizmus

III. Angolul

- *Cosmin Koszor-Codrea* – Science popularization and Romanian anarchism in the nineteenth century
- *Cristian-Dan Grecu* – Csipike – the Communist Pipsqueak
- *M.E.K.A.N.* – Ecstasy in the time of cholera
- *Vlad Brătuleanu* – A Brief History of Anarchism in Romania

IV. Franciául

- *Veda Popovici* – La Police assassine ! Pratiques et principes pour une solidarité féministe contre la répression.

KÖNYVEK:

I. Románul

- Nicolas Trifon: un parcurs libertar internaționalist – interviuri
- *Iuliu Neagu-Negulescu* – Arimania
- *Mihail Bakunin* – Dumnezeu și Statul

Feminista fordítássorozatunk mot-
tóját - A hallgatásod nem véd meg
- Audre Lorde afroamerikai lesz-
bikus feminista szerzőtől kölcsö-
nőztük. A sorozatban különböző
nemzetközi és romániai interszek-
cionális, antirasszista és antikapita-
lista feminista esszék, elemzések és
manifesztumok magyar fordításait
közöljük, melyek a cinkos csend
helyett a meghallgatást, az elhallga-
tás helyett a felszólalást és a párbe-
szédet kívánják katalizálni.